

Oponentský posudek na práci

Fatimy Shirdakovy

Příčiny „tulipánové revoluce“ v Kyrgyzstánu

Práce si klade za úkol zmapovat příčiny Kirgizské tzv. „tulipánové revoluce“ v roce 2005, která vedla ke svržení mnohaleté autoritativní vlády prezidenta Akajeva.

Práce je dělena do šesti kapitol. V první se autorka nastiňuje vnitropolitický vývoj v Kyrgyzstánu. V dalších kapitolách se má pak již věnovat již samotným příčinám revoluce: v té druhé – autoritativní vládě prezidenta Akajeva, coby jednou z hlavních příčin, ve třetí – dlouhodobým příčinám revoluce, ve čtvrté pak – těm bezprostředním a také aktérům a vlastnímu průběhu událostí v březnu 2005. V páté kapitole dále autorka píše o revoluční roli nevládních organizací a v šesté se zabývá otázkou, co vlastně „tulipánová revoluce“ přinesla.

Třiapadesátistránková práce je psána velmi pěknou, srozumitelnou češtinou, dobře se čte. Nemá zásadních formálních nedostatků. Výhrady přicházejí teprve, když se blíže podíváme na samotné naplnění jejího zadání. „Cílem této práce je odpovědět na tu otázku, která se vynořila hned po státním převratu v roce 2005, tj. vysvětlit proč v Kyrgyzstánu, v ‚ostrůvku demokracie‘, nespokojenost obyvatel se státní mocí přerostla v revoluci.“, vytyčuje si autorka téma hned v úvodu, aby v zápětí rozdělila tyto příčiny kromě samotné autoritativnosti vlády prezidenta Akajeva, do ještě dalších dvou kapitol – na dlouhodobé a bezprostřední.

Hned zkraje je nutno říci, že téma příčin revoluce, a to nejen té „tulipánové“, patří obvykle k těm nejtěžším, s nimiž si lámou hlavy i věhlasní vědci, ve svých mnohasetstránkových monografiích. Autorka zde, zdá se, přecenila nejen své síly, ale i samotný rozsah bakalářské práce. Třiapadesát stran textu nakonec stačilo tak na hrubý popis toho, co se vlastně tehdy v březnu 2005 v Kyrgyzstánu vlastně událo, na vlastní příčiny již dochází podstatně méně. Text je většinou spíše chronologickým popisem událostí, jak šli krok za krokem.

Jsem si plně vědom obtížnosti tématu před nímž autorka stála, ale musím jí vytknout některé věcné nedostatky:

-Rouškou mlhy zůstává především zahalena centrální otázka, již si klademe u studia všech politických zvrátů: jaké skupiny obyvatelstva, kdo, z jakých sociálních/ekonomických/politických atd. vrstev, byli ti, kdo proti režimu vystoupili a kdo byli naopak ti, co jej bránili, nebo alespoň měli bránit? Z textu jasně vysvítá zjevný paradox: Události jsou na jedné straně přímo reakcí na parlamentní volby 13.března 2005, v nichž „absolutní většinu míst ve sněmovně dostaly proprezidentské strany“ (viz str. 34). Ty byly sice pozorovateli Organizace pro pozorování voleb ve státech SNS (CIS-EMO) prohlášeny za nespravedlivé, se řadou porušení volebního zákona, ale na druhé straně zase ne natolik nesvobodné, aby se dalo říci, že podpora režimu byla tehdy již zcela minimální. Také osobní autorita samotného prezidenta Akajeva v té době neklesla přeci na bod mrazu! Vysvítá zde tedy poněkud provokativní, ale pro studium příčin konfliktu centrální, otázka: kdo byli ti lidé, kdo na masových vystoupeních vystoupili proti režimu a kam v březnu 2005 zmizeli naopak ti, co jej ještě v dané chvíli podporovali?

-Práce také nepostihuje roli specifického nacionalismu Akajeva režimu, jehož je sám prezident, coby píšící intelektuál, jedním z hnacích motorů a jež může vysvětlovat určitou zjevnou ambivalenci širokých

vrstev obyvatelstva vůči jeho vládě i osobě. (Možná třeba i onen již zmíněný efekt: stále ho ještě mnozí ze setrvačnosti berou jako charismatický/estetický symbol státnosti, ale na druhé straně, když dojde na lámání chleba, na jeho podporu již nic neudělají.) Nacionalismus Akajevovy éry by zde přeci také mohl být tím, co částečně stmeluje kirgizskou společnost v její strmě rostoucí sociální stratifikaci, politické polarizaci, jejím klanově/nepotistické rozdělení a hlavně v politicko-geografickém rozdělení na sever a jih.

-Autorka vidí jako klíčovou, z dynamiky událostí zcela zjevnou, roli rozdělení severu a jihu země, kdy nespokojený jih vystupuje proti režimu prezidenta Akajeva. Ale nutno říci, že zde chybí lepší politologický popis této nespokojenosti jihu. Především asi reálného (nikoliv toho oficiálního – na papíře) mechanismu, jak je státní moc na jihu vykonávána, jak např. jih ze státního rozpočtu financován, jak a kým politicky zastupován atd.

-Chybí zde zcela koncepce masových hnutí. Hlavně důraz na performativitu jejich demonstrací (a v menší míře i eventuálního porušení pořádku, rabování obchodů i členění násilí ze strany odcházejícího režimu). Performativita je v dnešním světě globalizovaných médií hlavním nástrojem politických zvrátů. U květinově sametových revolucí posledních let („revoluce růží“ v Gruzii, „cedrové revoluce“ v Libanonu, „oranžové“ na Ukrajině), založených místo zbraní, čistě jen na masové performanci nesouhlasu, to platí dvojnásob.

-Centrálním problémem je, že autorka ve své práci vycházela především z toho, co se tak o událostech doma v Kyrgyzstánu říká a v generalizující literatuře píše, než ze studia skutečných primárních dat.

Závěrem bych chtěl říci, že pokud by autorka chtěla, například formou magisterské práce, v této práci pokračovat, velmi naléhavě bych doporučil

zásadně omezit, zaostřit téma, na určitý aspekt „tulipánové revoluce“. Z tohoto pohledu by se jistě jevila jako zajímavá otázka role nespokojenosti kirgizského jihu, nacionalismu režimu prezidenta Akajeva, masových vystoupení a demonstrací, nebo nevládních organizací.

Vzhledem k tomu, že přes všechny tyto věcné výhrady, je práce pěkně napsaná a nemá formálních nedostatků, doporučil bych komisi ke zvážení bodové hodnocení mezi dvojkou a trojkou, přesněji 20ti až 26ti body.

oponent

Radan Haluzík

Katedra obecné antropologie